

Tussen 's-Heerenwagenweg en Danne te Breukelen

7. Het terrein waar nu garagebedrijf Van Ekris gevestigd is

Henk J. van Es
Griftenstein 19, 3621 XJ Breukelen

In de tweede aflevering van deze artikelenserie heb ik van de panden aan de Straatweg ten zuidoosten van de brug over de Danne de geschiedenis beschreven tot aan de 19de eeuw.¹ Nu volgt de geschiedenis van deze gebouwen in de 19de en 20ste eeuw.

De sigarenwinkel aan de Straatweg bij de Dannebrug

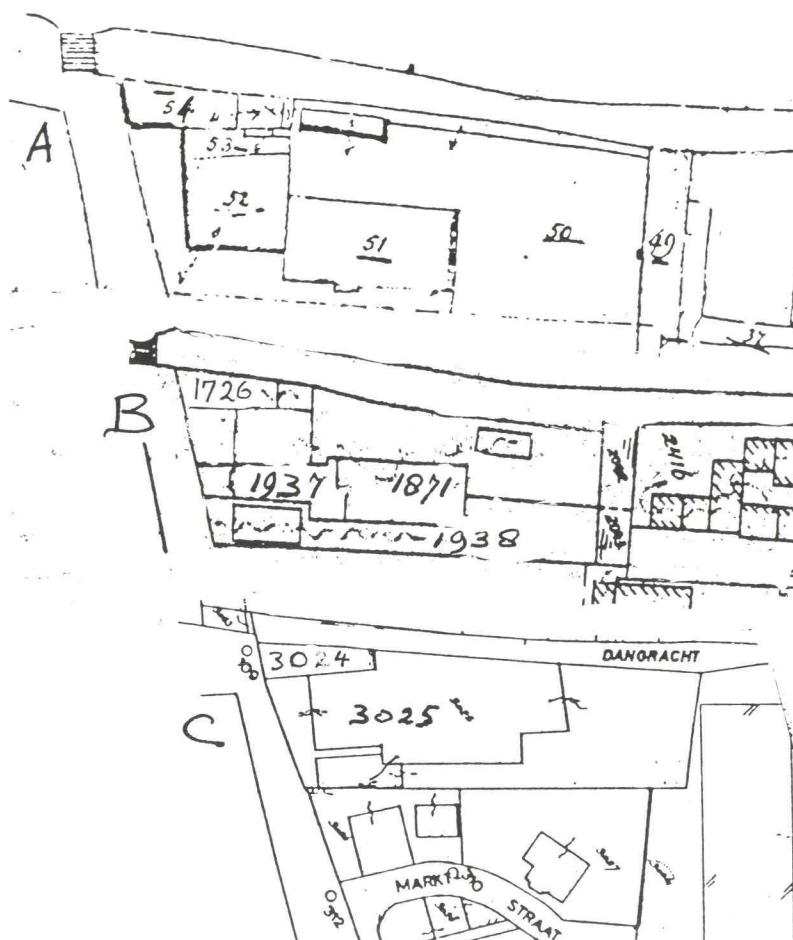
Toen gedurende de laatste drie dagen van juli 1823 de inboedel van wijlen Gillis van der Voort op de buitenplaats Vreedenoord te Breukelen werd geveild,² kocht de 24-jarige Hessel Gijsbert de Bruyn twee tabaksdozen van f 2 per stuk. Hessel was tabakshandelaar en verzamelde wellicht voorwerpen die met zijn beroep te maken hadden. In 1826 deed hij een grotere aankoop: voor f 1600 kocht hij van Matthijs van Es diens ouderlijk huis bij de Dannebrug, dat toen het huisnummer Wijk A 47 droeg. Hessel de Bruyn werd toen in de koopakte³ aangeduid als "tabaksfabrikant te Breukelen". Hij verhuisde zijn fabriek naar dat voormalige loodgietershuis, waar hij ook een winkel inrichtte voor de verkoop van de gefabriceerde tabakswaaren. De sigarenfabriek bracht de familie De Bruyn in de loop der jaren zoveel welvaart, dat Hessels kleinzoon en naamgenoot in 1895 de buitenplaats kon kopen waar zijn grootvader in 1823 die twee tabaksdozen had verworven.

Bij de instelling van het kadaster in 1832 kreeg het huis aan de Danne de kadastrale aanduiding Sectie C nr. 54 (zie Afbeelding 1). Het was ingedeeld in belastingklasse 11 met de daarbijbehorende aanslag van f 90 per jaar.⁴ In het eerste bevolkingsregister, uit 1849, had dit pand het huisnummer 96. Bij latere hernummering van de huizen in Wijk A kreeg het pand achtereenvolgens de nummers 102, 118, 147 en tenslotte het adres Straatweg 58.

Het Gemeentebestuur van Breukelen-Nijenrode had voldoende vertrouwen in Hessel de Bruyn om hem in 1834, 1836 en 1838 met vier andere burgers bij de Gouverneur van de Provincie als "zetter voor de belastingen" voor te dragen.⁵ De zettters werden voor twee jaar benoemd om de hoogte van de aanslagen in de gemeentelijke belastingen vast te stellen. De voorgedragen burgers waren meestal raadsleden of goeude middenstanders.

Sigarenfabrikant en brievenaarder

Hessel de Bruyn was behalve fabrikant-winkelier ook brievenaarder van de uit Breukelen te verzenden poststukken en distributeur van de stukken die door de Posterijen bij hem werden afgeleverd. Dat zal aanvankelijk door de postkoets zijn gebeurd, die over de Straatweg langs zijn huis kwam.⁶ Nadat in 1843 de spoorlijn was geopend,⁷ zullen de poststukken wel via het station zijn aangekomen en verzonden. Tot tweemaal toe, in 1835 en 1841, vroeg Hessel aan het gemeentebestuur een toelage van f 25 per jaar voor het distribueren van de gemeentepost. Het eerste werd afgewezen, omdat "alle ochtenden de Veldwachter der Gemeente aan zijn Kantoor de brieven welke onder kruisbanden aan den Burgemeester of den Raad geadresseerd zijn, komt afhalen" en De Bruyn dus niets anders hoefde te doen dan "de ontvan-

Afb. 1. Drie fragmenten van de kadasterkaart Breukelen-Nijenrode. A: uit 1832 met de percelen Sectie C nr. 49 = water 1 roede 38 el, nr. 50 = tuin en schuur 8 r 90 el, nr. 51 = Roomsche kerk 2 r 60 el, nr. 52 = pastoorshuis en erf 4 r 30 el, nr. 53 = huis en erf 56 el, nr. 54 = huis en erf 1 r 15 el. B: uit 1950 met de percelen Sectie C nr. 1726 = huis en erf 1,15 are, nr. 1871 = werkplaats huis erf garage 9,60 are, nr. 1937 = huis erf 1,50 are, nr. 1938 = huis tuin 6,50 are, nr. 2042 = water 0,83 are, nr. 2043 = water 0,55 are. C: uit 1980 (na sectieovergang in 1970) de percelen Sectie B nr. 3024 = erf 1,15 are, nr. 3025 = huizen erf garage 16,94 are.

gen brieven die vrijdom van port genieten te overhandigen". In 1839 had hij wel een toelage van f 25 voor dit werk gekregen, maar het jaar daarop niet meer. Zijn verzoek van 1841 werd uitvoerig door de Gemeenteraad besproken alvorens het werd afgewezen.

De raadsleden gingen na op welke wijze het "postdistributiekantoor" in Breukelen tot stand was gekomen, en "zoo heeft men ontwaard dat genoemd kantoor zonder voorkennis van het Gemeente Bestuur is daargesteld geworden en de Schippers in hunne regten aanmerkelijk verkort zijn geworden". Op de beurtschippers rustte immers al heel lang de plicht alle brieven onder kruisband gratis mee te nemen en "te bezorgen aan alle autoriteiten zonder onderscheide, hetwelk door hen altijd zonder eenige Tegenspraak is geschied".⁸ Om die redenen achtte het gemeentebestuur zich onbevoegd "eenige toelage even zoo min als vroeger aan de Schippers thans aan den Here Distributeur der brieven toe te leggen".

Hessel de Bruyn toonde zich bereid kerkelijke en maatschappelijke verplichtingen op zich te nemen: in 1839 maakte hij samen met Gerrit Duuring en Dirk de Haan deel uit van het college van Kerkvoogden der Hervormde Gemeente te Breukelen.⁹ Toen op initiatief van Daniël Willink van Collen op

25 juli 1846 ten behoeve van de kleine spaarders de "Spaarbank voor Breukelen en omstreken" werd opgericht, nam hij zitting in het bestuur, waarin hij tot zijn dood in 1854 optrad als commissaris.¹⁰

Jan Wouter de Bruyn en zijn zoon Hessel Gijsbert

Op 29 maart 1854, twee dagen na het overlijden van zijn vader, kwam de 25-jarige Jan Wouter de Bruyn¹¹ uit de gemeente Rheden terug naar Breukelen om het bedrijf voort te zetten. Vijf jaar later trouwde hij en werd hij eigenaar van het winkelhuis.¹² De brievengaarderij bleef in dit pand tot 1884, in welk jaar het op kosten van H.D. Willink van Collen in het Plantsoen gebouwde Post- en Telegraafkantoor werd geopend.¹³ J.W. de Bruyn bewoonde zijn huis met zijn vrouw, drie kinderen, een dienstbode en een bediende.

Ook Jan vervulde maatschappelijke functies in het dorp: vanaf 1877 was hij gemeenteraadslid en van 1886 tot zijn overlijden in 1893 tevens wethouder van Breukelen-Nijenrode. Hij heeft geijverd voor het behoud van de scheepvaart door de Vecht en de Danne, en voor de verbetering van de hygiëne in het dorp. In 1886 volgde hij het voorbeeld van zijn vader en werd hij bestuurslid van de "Spaarbank voor Breukelen en omstreken".

Het aantal werknemers in zijn tabaks- en sigarenfabriek¹⁴ was in 1886 gestegen tot boven de veertig. Omdat het pand aan de Straatweg als woon- en werkruimte te klein was geworden, verhuisde Jan dat jaar met zijn gezin naar het adres Poeldijk A 115, het zomerhuis van boerderij De Poel. In 1890 kreeg deze woning het huisnummer 131. Kort daarna werd de sigarenfabriek overgebracht naar boerderij De Poel zelf, met het huisnummer 132.

Het huis bij de Dannebrug bleef in het bevolkingsregister te boek staan als fabriek en winkel, maar werd gedeeltelijk als woning verhuurd aan de weduwe C. van 't Schip-Goes en haar dochter Cornelia. Haar andere dochter Margaretha hield er pensiongasten toen ze omstreeks 1900 weduwe was. Bij het kadaster werd het pand in 1891 op naam gesteld van "Firma J.W. de Bruyn",¹⁵ waarvan Jan Wouter en zijn zoon Hessel Gijsbert de firmanten waren.

Hessel trouwde in 1891 en betrok met zijn vrouw het huis Zuidwijk aan de Straatweg.¹⁶ In de sigarenfabriek werkten in 1891 ruim vijftig mensen.¹⁷ In 1895 kocht Hessel de Bruyn de buitenplaats Vreedenoord, waar hij met zijn vrouw en twee kinderen ging wonen. De sigarenfabriek bracht hij over naar de voormalige oranjerie. Na het overlijden van zijn vader in 1893 kwam het oude pand bij de Dannebrug op Hessels naam.¹⁸ In 1901 verkocht hij het aan de 39-jarige metselaar Herman de Haas.¹⁹

Hessel Gijsbert de Bruyn trad ook op andere terreinen in de voetsporen van zijn vader: van 1901 tot 1923 was hij lid van de Gemeenteraad van Breukelen-Nijenrode en in 1913 nam hij zitting in het bestuur van de "Spaarbank voor Breukelen en omstreken". Tot zijn vertrek naar Bilthoven in 1927 woonde hij op Vreedenoord. In 1921 verkocht hij een groot deel van deze buitenplaats aan de N.V. Metaalwarenfabriek de Vecht. Volgens het kadaster was H.G. de Bruyn mede-eigenaar van de fabriek.²⁰ De sigarenfabriek zal toen of kort daarna zijn opgeheven.

De sigarenwinkel van de familie De Haas

Herman de Haas, de nieuwe eigenaar van het winkelpand, zal zijn blijven metselen en de zorg voor de sigarenwinkel aan vrouw en kinderen hebben overgelaten. Na het overlijden van hun moeder kwam het huis in 1910 op naam van de kinderen, in 1921 echter weer op naam van vader Herman. Omstreeks 1927 verkocht deze het aan zijn dochters Cornelia (geb. 30.2.1892) en Amelia de Haas (geb. 5.8.1897).²¹ De dames De Haas hebben er tot 1957 een tabaks- en sigarenwinkel geëxploiteerd (zie Afbeelding 2).

Afb. 2. De sigarenwinkel aan de Straatweg bij de Dannebrug omstreeks 1969. (Foto-archief Historische Kring Breukelen.)

Het huis werd in 1902 en 1913 verbouwd, zodat de bovenverdieping als afzonderlijke woning met het huisnummer 147a (later 58b) verhuurd kon worden. Daar woonde de weduwe M. van Midden-van 't Schip, die kamers verhuurde. Tot 1946 woonde er de huisschilder A. Jongeling, daarna T.T. Roelofs en van 1949 tot haar overlijden in 1956 mevrouw W. Gersen, de weduwe van G. Jongeling. In 1957 betrokken de gezusters De Haas de bovenverdieping, nadat zij hun benedenwoning en winkel hadden overgedragen aan mevrouw W. Winter-van Winssen. De dames De Haas waren toen al geen eigenaar meer van het pand, want dat hadden ze in 1943 aan C.J. de Graaf te Amsterdam (hun tabaksleverancier?) verkocht.²²

In 1961 kocht de Gemeente Breukelen het huis met het oog op een eventuele verbreding van de Straatweg. Nadat mevrouw Winter in 1968 de sigarenwinkel had gesloten en een woning aan het Bisschopswater had betrokken, werd het pand afgebroken. De verbreding van de brug en de Straatweg is echter niet doorgegaan. De firma Van Ekris verwierf toen het braakliggende terrein en liet er in 1992 kantoorruimte en een kleine showroom bouwen.²³

Het terrein van de R.K. kerk

In de tweede aflevering van deze serie artikelen¹ beschreef ik de geschiedenis van smederij Molenvliet, waarin na 1750 een stalling en van 1758 tot 1795 een scheepswerf was gevestigd. In 1795 werd deze werf het eigendom van de nieuw gestichte Rooms Katholieke Statie van Breukelen. Over de geschiedenis daarvan heeft de in 1993 overleden M.A. Perdon in dit tijdschrift gepubliceerd.²⁴

De door de aartspreester aangewezen pastoor Johannes van Schaik keerde aanvankelijk weer naar Soest terug, omdat er nog niets geregeld was. De oude loods van de scheepswerf voldeed niet aan zijn verwachtingen van een kerkgebouw en hij zei dat een nieuwe kerk moest zijn aanbesteed, voordat hij naar Breukelen zou komen. Aan die kerk (zie Afbeelding 3) moet hard gewerkt zijn, want op 22 december 1795 werd hij in gebruik genomen. Hij heeft tot april 1885 als kerk dienst gedaan, tot 1913 als schoolgebouw en daarna nog jarenlang als garage van het autobedrijf Van Ekris.²⁵

De R.K. pastorie van 1795 tot 1880

De oude woningen aan de Straatweg werden ingericht tot R.K. pastorie. Op 28 oktober 1799 tekenden de kerkmeesters K. Velthuijsen, C. Deegenkamp (die een kruisje zette), Hugh Stam, Schulzen en Jacobus van Scooten een hypotheekakte, waarin zij kerk en pastorie als onderpand gaven voor een lening van f 799. Die kregen zij tegen een rente van 3% per jaar via de armenmeester Dirk van Rhijn van het Armen Fonds van Ruwiel.²⁶

Na de dood van pastoor Van Schaik in 1813 woonden de pastoors H.W. Jansen, M. van Dijk en G.L. van Lith respectievelijk tot 1817, 1826 en 1839 in die pastorie.²⁷

Bij de instelling van het kadaster in 1832 bezat "de Roomsche Katholieke Kerk"²⁸ hier behalve de kerk en de pastorie nog een huis met tuin, schuur en water (zie Afbeelding 1, nrs. 53, 50 en 49).

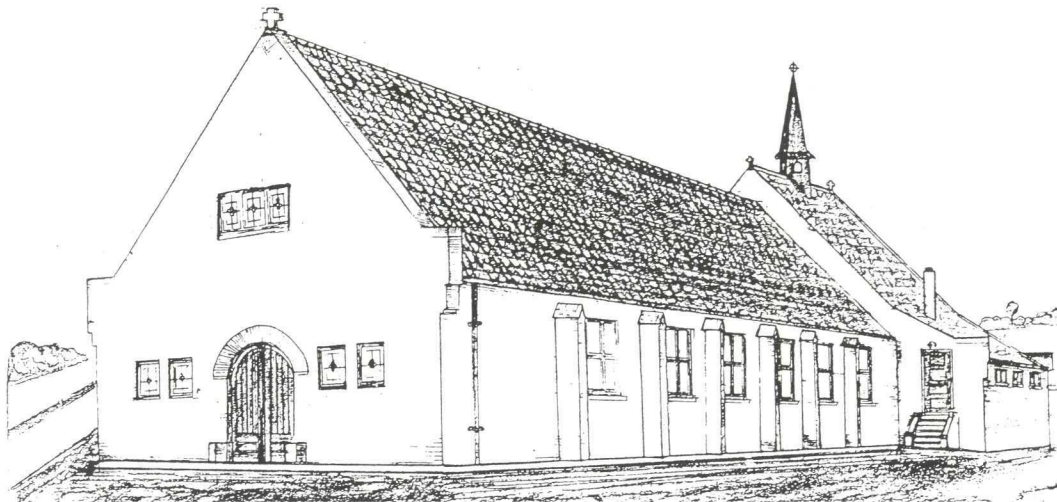
Pastoor Van Lith zal een rijtuig aangeschaft hebben om zijn buitenaf wonende parochianen te kunnen bezoeken, want in 1837 werd in het kadaster aangetekend dat het kerkbestuur een stal bij de pastorie had laten bouwen, waarvoor 24 m² van de tuin (kadasternummer 50) was afgenomen en bij het pastoorshuis (kadasternummer 52) gevoegd. De nieuwe kadasternummers werden toen: nr. 910 = tuin en schuur 8 roeden 66 el en nr. 911 = pastorie, erf en stal 4 roeden 54 el.

In 1839 kwam Henricus Jongbloed als pastoor naar Breukelen. Hij kende onze omgeving, want hij was op 16 oktober 1791 in Teckop geboren. Tijdens zijn pastoraat vond op 11 maart 1855 de officiële oprichting plaats van de parochie van de Heilige Johannes de Doper te Breukelen.²⁴

Het Bevolkingsregister Breukelen-Nijenrode wijst uit, dat de pastoor na zijn 65ste verjaardag van 1856 tot 1859 werd bijgestaan door kapelaan R. Verhoeven en daarna tot 1862 door kapelaan P.C. Stokvis. Volgens het bevolkingsregister had de pastorie in 1849 het huisnummer 94. In 1860 werd dit vernummerd tot 101 en in 1974 tot nr. 117.

Pastoor Jongbloed overleed op 27 december 1865 en reeds op 1 januari 1866 kwam Wilhelmus Gerhardus van Vuuren²⁹ als zijn opvolger naar Breukelen. Hij deelde de pastorie met twee dienstboden en een kapelaan.

Nadat huisarts Floris Vos op 9 november 1879 op "Vroeglust" (nu Heren-

Afb. 3. Tekening van de R.K. kerk van 1795. Door bemiddeling van pastoor Van Vuuren vonden in 1877 Duitse Franciscanessen een onderkomen op de buitenplaats "Rhijn en Vecht", waar tot 1884 het klooster Bethlehem was gevestigd.³⁰ Met de hulp van enkele van deze zusters kon de pastoor op 1 augustus 1878 een bewaarschool en een naaischool openen aan de Dannestraat.

straat 58) was overleden, werd zijn buitenplaats op 12 februari 1880 geveild en door Henricus Degenkamp voor het R.K. kerkbestuur gekocht.²⁴ Pastoor Van Vuuren betrok in juni 1880 zijn nieuwe pastorie in de Herenstraat, waar hij tot zijn overlijden in 1887 zou wonen.

Zusterhuis en onderwijzerswoning

In een gedeelte van de oude pastorie met het huisnummer 117c kwam op 15 juni 1880 tuinman Hendrikus van der Veer met vrouw en twee kinderen wonen. Hij vertrok op 18 maart 1885 naar Utrecht. De oude pastorie (Sectie C kadastrummer 911) werd omstreeks 1883 door renovatie en bijbouw veranderd in twee huizen: een onderwijzerswoning en een zusterhuis.³¹

Het nieuw gebouwde zuidelijke huis (kadastrummer 1564 = huis, schuur, erf 1 roede 94 el) kreeg het huisnummer 117b (later 143) en zou in 1885 de ambtswoning voor het hoofd van de R.K. school worden. Het gerenoveerde deel van de oude pastorie (Sectie C nr. 1563 = pastorie en erf 2 roeden 60 el), met de bestemming van zusterhuis, kreeg het huisnummer 117d (later 145). De twee religieuzen die op 11 november 1883 uit het klooster te Echt kwamen, werden voorlopig in het tot onderwijzerswoning bestemde pand gehuisvest.³² Zij namen het onderwijs en de ziekenzorg over van de Franciscanessen. In oktober 1884 kwam er een derde zuster uit Echt. In 1885 betrokken zij hun zusterhuis,²⁹ waar zich op 22 oktober 1885 ook nog drie religieuzen uit Goirle vestigden. De oudste zuster, Maria Catharina Schneiders, zal de leiding hebben gehad, want zij werd in de Burgerlijke Stand als hoofdbewoonster genoteerd.

In 1889 vond opnieuw een wisseling van religieuzen plaats. De zes zusters keerden op 18 juli 1889 terug naar hun klooster te Echt. Pastoor A.I.A. Hens en zijn kerkbestuur sloten daarna op 23 juli 1889 een contract met de Congregatie van de Zusters van de H. Maagd Maria, genaamd het Gezelschap Jesus-Maria-Joseph, uit Den Bosch.³³ Zij zouden voortaan in Breuke-len de bewaar- en naaischool gaande houden. De zeven nieuwe liefdezusters en een onderwijzeres vestigden zich tussen augustus en oktober van dat jaar in het zusterhuis.

Hoofdbewoonster werd Wilhelmina Johanna ten Poel (geb. Gendringen 6.2.1854). Ze bleef ruim vijf jaar en vertrok op 10 december 1894 naar Culemborg. Haar zeven huisgenoten bleven allen wat korter en werden afgelost door andere zusters. In 1913 vertrokken de zusters naar het nieuwgebouwde klooster³⁴ ten zuiden van de R.K. kerk. In het vrijgekomen huis nr. 145 vestigde zich Johannes Bosman met zijn gezin, die tevoren op Nieuwstraat nr. 6 had gewoond.

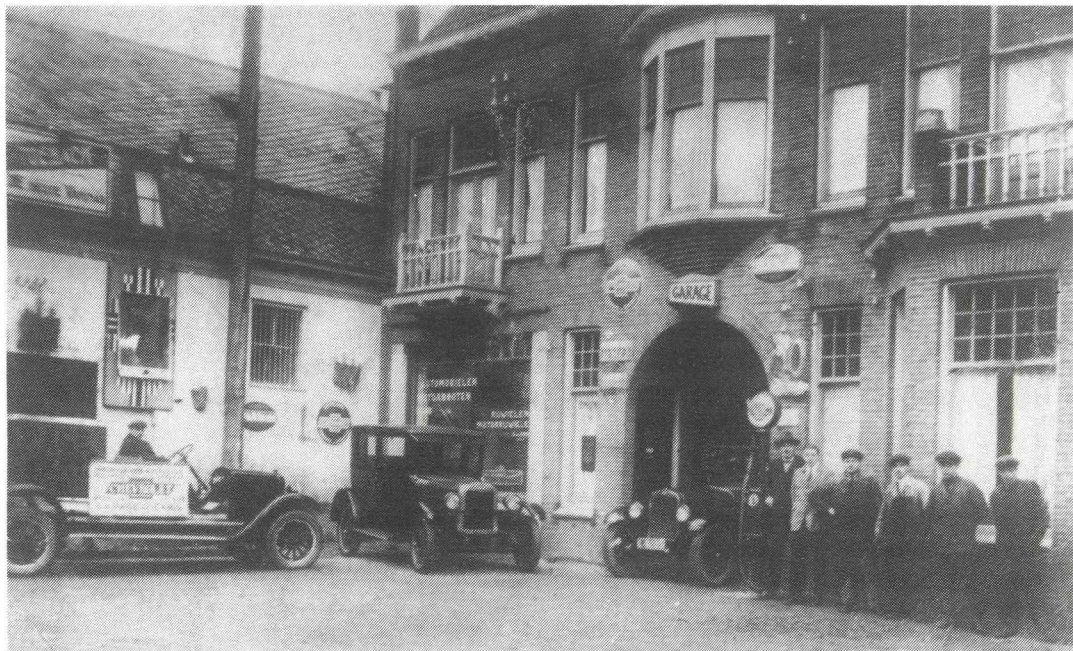
De oude R.K. kerk wordt lagere school

Toen de nieuwe R.K. kerk in de voormalige boomgaard van Vroeglust op 8 april 1885 plechtig in gebruik was genomen, werden de oude gebouwen³¹ gereed gemaakt om er de R.K. scholen in onder te brengen.

De onderwijzerswoning verloor de schuur, maar kreeg een groter stuk tuin en dus een nieuw kadasternummer (nr. 1573 = huis en tuin 4 roeden 70 el). De schuur kwam aan het nieuwe schoolplein te liggen evenals de oude kerk, die tot schoolgebouw werd ingericht (kadasternummer 1571 = school, schuur, speelplaats 5 roeden 20 el). Na verkoop van 80 el grond aan de Gemeente bleef er nog een stuk tuin over van 2 roeden en 50 el, waaraan het kadasternummer 1572 werd gegeven. De school kreeg het huisnummer A 144.

De bewaarschool uit de Dannestraat werd ook naar de Straatweg overgebracht en wel naar nr. 146, het huisje (kadasternummer 53) naast de winkel van De Bruyn. De jongens liepen door de gang tussen deze huizen naar hun schoolplein, de meisjes maakten gebruik van de gang tussen het zusterhuis en de onderwijzerswoning.

Het hoofd van de R.K. lagere school, Albertus Franciscus Jansen,³⁵ die boven de leslokalen in het oude schoolhuis Herenstraat A 243 (nu nr. 30) had gewoond, verhuisde met zijn gezin naar de onderwijzerswoning, Straatweg

Afb. 4. De voorgevel van garagebedrijf Van Ekris omstreeks 1930. Misschien is het Bart de Kruyff die achter het stuur op het chassis met reclameborden zit (de carrosserie van vrachtauto's werd meestal door wagenmaker W. van Geest vervaardigd). Naast de pomp staan van links naar rechts: eigenaar Gerrit van Ekris, boekhouder Herman van de Klei, de monteurs Peperkamp, Aalbers, Cor Scherpenzeel en Jan Cornelis van Ekris. (Collectie mevrouw M.J. van Ekris-van Schaick.)

143. Toen meester Jansen in 1897 naar zijn geboorteplaats Bodegraven vertrok, werd hij opgevolgd door een schoolhoofd met dezelfde familienaam.³⁶

De oude R.K. school wordt garage

In 1912 verrees in de tuin van Vroeglust ten noorden van de kerk een nieuwe R.K. jongens- en meisjesschool. Daarachter was aan de Straatweg een onderwijzerswoning gebouwd. Ten zuiden van de kerk, waar nu het flatgebouw "Kloosterhof" staat, was een klooster gekomen voor de nonnen die het onderwijs op de meisjesschool, de bewaar- en de naaischool verzorgden. Na de verhuizing werd het oude complex ten zuiden van de Dannebrug het eigendom van de wagenmaker Joannes Wensveen.³⁷ Die had in 1893 aan de Loswal al eens een afgedankte kerk tot werkplaats ingericht.³⁸ Nu veranderde hij de tot school verbouwde R.K. kerk in een wagenmakerij en werkplaats. Zijn compagnon Gerrit van Ekris ging daar auto's, motoren en fietsen repareren. Van Ekris betrok op 20 oktober 1912 met vrouw en vijf kinderen de oude bewaarschool, nr. 146. Wensveen ging daarnaast, in het zusterhuis nr. 145, wonen. Ook de verzekeringsagent Johannes Bosman, die met vrouw en drie kinderen van Nieuwstraat 6 was gekomen, betrok in 1913 een gedeelte van het zusterhuis. De oude panden van de bewaarschool en het zusterhuis werden in 1913 gesloopt en vervangen door een gebouw met een plat dak, erkers en balkons en in het midden een inrijpoort naar het achterterrein aan de Danne en naar de werkplaats³⁹ (zie Afbeelding 4).

De vier oude kadastrumnummers werden toen vervangen door het kadastrumnummer 1727, dat in het dienstjaar 1923 werd samengevoegd met nr. 1573 en daarna gesplitst in de nummers 1871 en 1872.

Wensveen behield de twee huizen aan de rechterkant van de inrijpoort (kad. nr. 1872 = 2 huizen en erf, 6 a 50 ca, later gesplitst in nr. 1937 = huis en erf 1 a 50 ca en nr. 1938 = huis en tuin 5 a). Gerrit van Ekris⁴⁰ kocht de andere woning met de bedrijfsruimten. Hij woonde tot 1945 in het bovenhuis Straatweg 58 (later nr. 100, nu 98), dat zich toen boven de poort en de links ervan gesitueerde winkel bevond. Daarna woonden daar zijn zoon Jan Cornelis van Ekris, zijn schoondochter H.C.M. van Ekris-van Schaick en zijn kleinzoon Rob van Ekris.

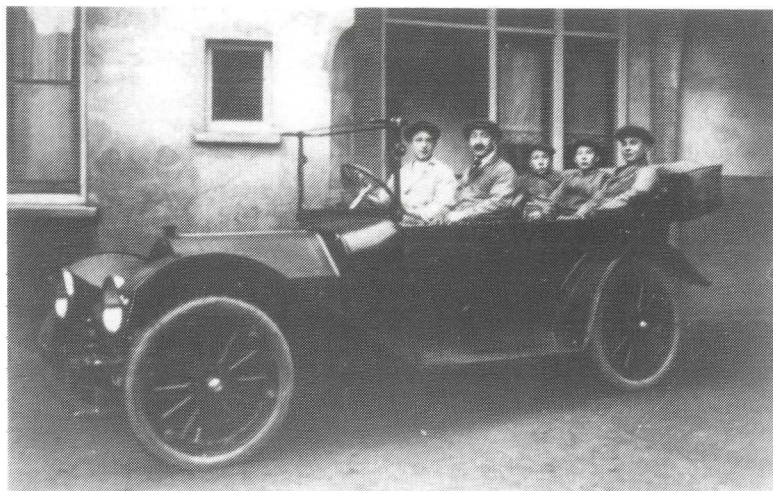
Garage Van Ekris

In 1919 en 1920 werkte de toen 14-jarige Marinus Mobach⁴¹ als bediende in het magazijn en op het kantoor van het garagebedrijf van Van Ekris. Er waren toen nog drie andere personeelsleden: de latere loodgieter Bart de Kruyff, de brugwachterszoon Gert Koeman en de monteur Victor Huysmans. De laatste was een Belgische vluchteling en, volgens Mobach, "een wonder van technisch vernuft". Hij bouwde voor Van Ekris een automobiel met twee zitbanken, die als taxi werd gebruikt (zie Afbeelding 5). Toen deze wagen in 1918-1919 voor het eerst reed, liep heel Breukelen uit. Van Ekris repareerde niet alleen auto's, maar ook "stoomfietsen" (zie Afbeelding 6). Die kon je bij hem kopen, evenals gewone fietsen.

In de sloot achter zijn erf had Van Ekris een helling met een lorrie, waarop hij motorboten uit het water kon halen om te repareren. Deze oude dwarsloot, kad. nr. 49, werd in 1938 kadastraal gesplitst in een stuk achter de garage (nr. 2042 = water 83 ca) en achter het belendende huis (nr. 2043 = water 55 ca). De sloot is omstreeks 1965 gedempt. De door het hoofd Gemeentewerken aan Kees van Ekris toegezegde achteruitgang naar de Marktstraat kwam echter niet tot stand, waarna het nieuwe poorthek eerst door palen en later door een gemetselde bloemenbak bij het Arbeidsbureau werd gebarricadeerd.

In 1970 vond een kadastrale sectie-overgang plaats, waardoor het garagebedrijf de aanduiding Sectie B nr. 3025 kreeg. De oude werkplaats werd in 1962 afgebroken en vervangen door een grote garagehal achter de naar links

Afb. 5. Een automobiel op het binnenplein van garage Van Ekris omstreeks 1920. De inzittenden zijn van links naar rechts: Bart de Kruyff, Victor Huysmans ?, Gert Koeman ? en twee onbekenden.

verplaatste inrijpoort. De oude poortruimte werd toen bij het kantoor getrokken. In 1988 is de hal uitgebreid over het gehele achterterrein. In 1992 werd ook de grond van de voormalige tabakswinkel op de hoek bij het bedrijf gevoegd.

Bewoners van de huizen bij de garage

In de bovenwoning rechts van de inrijpoort (Straatweg 56, later nr. 98, nu 96) kwam in 1925 Bart de Kruyff⁴² te wonen, een garagemedewerker die tevens sluiswachter was. Later nam hij het loodgietersbedrijf van zijn vader over, maar hij bleef tot zijn dood in 1955 in het genoemde bovenhuis wonen. Zijn weduwe bleef er tot 11 november 1963. Op 20 januari 1964 betrok de toen 45-jarige Kees van Ekris⁴³ met zijn vrouw en vier zonen dat bovenhuis.

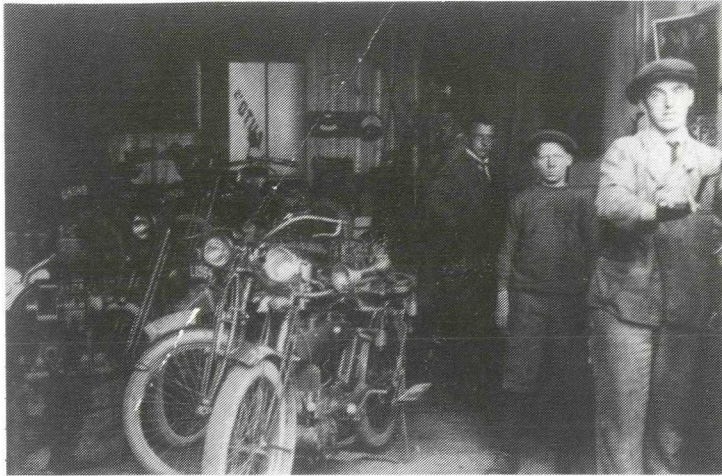
Het benedenhuis, nr. 145 (later Straatweg 54, daarna 96), aan de rechterkant van de poort, werd in 1937 door de weduwe van J. Wensveen verkocht. Bij de publieke veiling in Het State Wapen werd het huis voor f 5000 eigendom van J.B.J. Pijpers.⁴⁴

Eerst woonde de rustende bakker Kees van den Berg er. De huisschilder G. Pijpers ging er na zijn huwelijk in 1938 wonen. De bovenwoning bleef hij voor f 5,50 per week verhuren aan Bart de Kruyff. Gedurende de oorlog was de erkerkamer door de Duitsers gevorderd als kantoorruimte en moest de familie Pijpers zich behelpen met de achterliggende slaapkamer en de keuken. Nadat Pijpers op 16 juni 1950 naar Eendrachtlaan 3 was gegaan, woonde J. van Veenendaal er met zijn gezin tot 30 januari 1959.

Het huis kwam in 1956 op naam van de Vennootschap Garagebedrijf Van Ekris,⁴⁵ die het benedengedeelte in 1959 als bedrijfsruimte ging gebruiken.

De voormalige onderwijzerswoning

De hoofdenwoning met kad. nr. 1938 en huisnummer 143 (later Straatweg 52, nu 94) werd door J. Wensveen verhuurd aan de rustende landbouwer Cornelis Scherpenzeel,⁴⁶ die er op 20 november 1912 met vrouw en dochter ging wonen. In 1926 kocht Willem Cornelis Schoonderwoerd⁴⁷ het pand. Hij verplaatste de Boerenleenbank, waarvan hij de kantoorhouder was, van de

Afb. 6. Reparatie van motorfietsen in de achterste schuur van Van Ekris. Van rechts naar links staan: Aalbers, Gert Koeman ?, Bart de Kruyff en Gerrit van Ekris.

ouderlijke boerderij aan het Zandpad naar de voorkamer van zijn nieuwe woning. Hij verkocht het huis in 1932 aan de Coöperatieve Boerenleenbank, maar bleef er wonen. Omstreeks 1938 werd het slootgedeelte achter de tuin (kad. nr. 2043) erbij gekocht. Op 7 december 1954 verhuisden de bank en zijn beheerder naar het nieuwe bankgebouw met directiewoning Markt 4 (nu Markt 11, bureau Gemeentewerken). Het huis aan de Straatweg werd eigendom van de drogist H.B. van den Bergh,⁴⁸ die van Nieuwstraat 11 naar deze woning verhuisde.

Toen zijn zoon J.H.M. van den Bergh trouwplannen had, werd de woning gesplitst. De jongelui betrokken op 24 januari 1958 de bovenverdieping, de ouders Van den Bergh gingen beneden wonen. In 1961 was mevr. J. Denzler, wed. H.B. van den Bergh, eigenaresse van het huis. In 1968 kwam het op naam van N.V. Automobielfabriek Van Ekris en werd het in gebruik genomen als bedrijfsruimte.

Het terrein ten zuiden van de hierboven beschreven bebouwing, het vroegere Plantsoen en het noordelijke deel van de Markt, heb ik al in dit tijdschrift beschreven in mijn artikelen⁴⁹ over het Posthuis en de Kaasmarkt.

Een aandachtige lezer wees mij op een fout in mijn vorige artikel (jaargang 8, nr. 4). Op blz. 197 (regel 12) en blz. 206 (regel 3) gebruikte ik de naam "Co van Oort" omdat ik in het gesprek met wijlen Pieter van der Stoop deze naam dacht te horen. De naam moet echter zijn: Co Vernooij.

Noten

- 1 H.J. van Es, 1993. Tussen 's-Heerenwagenweg en Danne te Breukelen (2). Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 8, nr. 2, blz. 101 - 108.
- 2 Notarieel Archief (Rijksarchief te Utrecht), inv. nr. 559, akte nr. 47, d.d. 29, 30 en 31 juli 1823.
- 3 Notarieel Archief, inv. nr. 562, akte nr. 37, d.d. 7 juli 1826. Het Bevolkingsregister Breukelen-Nijenrode 1849 - 1860 vermeldt: Hessel Gijsbert de Bruyn, geb. Kockengen 1799, overl. Breukelen 27.3.1854.
- 4 De huizen waren ingedeeld in 23 klassen, waarvan klasse 1 belast was met f 555 per jaar. Daartoe behoorden de buitenplaats Vreedenoord, de korenmolen en de brouwerij. Boom en Bosch viel in klasse 2, belast met f 480 per jaar; Vecht en Dam behoorde in klasse 5 met een belasting van f 225. De huisjes in de Koekenbuurt waren onderge-

- bracht in klasse 20 met een belasting van f 18 per jaar. De Oorspronkelijke Aanwijzen- de Tafel Gemeente Breukelen-Nijenrode, Sectie C en de Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode art. 21 vermeldt als eigenaar: Harman Gerrit de Bruin, winkelier, waarin "Harman" is gewijzigd in "Hessel". De tenaamstelling werd in 1854 gewijzigd in "de Erven Hessel Gerrit de Bruin, tabaksverkoper, en wel: Jan Wouter, Sophia Hendrica en Albertus Jacob de Bruin. In d.j. 1860 werd kadastrernummer 54 overgeschreven naar art. 459 t.n.v. Jan Wouter de Bruyn, tabakshandelaar.
- 5 In het gemeentehuis Breukelen: Nieuw Archief Breukelen-Nijenrode (gemeente- bestuur), inv. nr. 1, Notulen van de Gemeenteraadsvergaderingen 1832 - 1839, d.d. 17.3.1834. Aan de Gouverneur der Provincie Utrecht werden als zettters voor 1834 voor- gedragen de heren Barend Breuninghoff, Jan van der Vliet, Albertus Reuken, Jan van Ginkel en Hessel Gijsbert de Bruyn.
  - 6 Het Reglement van Politie dat op 28 juni 1839 door de Gemeenteraad werd vastgesteld, bevat in art. 12 een snelheidsbeperking voor diligences of postkoetsen. Op een deel van de Straatweg moesten zij stapvoets rijden en wel "van Utrecht komend, vanaf den stal van den tegenwoordigen logementhouder Kubatz tot voorbij de wagenmakerij van C. Veenman". Ook vanuit Amsterdam golden voor de diligence dezelfde grenzen, dus van de tegenwoordige winkel van Van Kralingen - Houtland tot voorbij het terras van l'Escargot. Omdat postkoetsen wel eens van de vaste route afweken, stond er nog bij: "In bijzondere gevallen dat de diligences de Vechtbrug passeren moeten, zullen zij dezen brug en het geheele dorp door hetzelfde stapvoets berijden moeten". Ook met "kromme disselwagens" mocht men in het dorp niet harder dan stapvoets rijden; de "andere rijtuigen" mochten "niet harder dan in eenen gewonen draf" door het dorp gaan.
  - 7 Op 2.2.1840 nam de Gemeenteraad kennis van het besluit van de waarnemend Gouver- neur der Provincie Utrecht "om eene Publicatie met trompetgeschal of trommelslag te doen verrigten en op de gebruikelijke plaatsen aan te plakken, voor in te nemen gron- den benodigd voor den aan te leggen IJzeren Spoorweg van Amsterdam naar Arnhem". Dit besluit met de lijst van te onteigenen percelen en de bijbehorende grondkaart moest van 5 tot 13 februari ter visie liggen op de secretarie. De afkondiging vond in Breukelen met trommelslag plaats op 5 februari 1840 om 10 uur voor de deur van het café Het Regt- huys, waarin het gemeentehuis was ondergebracht.
  - 8 Nieuw Archief Breukelen-Nijenrode (gemeentebestuur), inv. nr. 1, d.d. 4.11.1835 en inv. nr. 2, Notulen van Gemeenteraadsvergaderingen 1839 - 1851, d.d. 10.2.1841 en 22.4.1841.
  - 9 Nieuw Archief Breukelen-Nijenrode (gemeentebestuur), inv. nr. 2, d.d. 28.6.1839, ver- zoek van kerkvoogden om een tegemoetkoming van f 100 per jaar in de onderhoudskosten van de kerktoren.
  - 10 M. Verkuil, 1988. Spaarbank voor Breukelen en omstreken 1846 - 1987. Eigen uitgave van de Spaarbank Breukelen en omstreken, blz. 21 en 78.
  - 11 Bevolkingsregister Breukelen-Nijenrode 1849 - 1860 e.v.: Jan Wouter de Bruyn, geb. Breukelen-Nijenrode 9.10.1828, overl. aldaar 19.2.1893, N.H., tabaks- en sigarenfabri- kant, tevens postagent, tr. 14.2.1859 Gerritje Overhoff, geb. Uitgeest 1829.
  - 12 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. nr. 459, nr. 1.
  - 13 H.J. van Es, 1989. Het Posthuis van 1884 te Breukelen (1 en 2). Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 4, nr. 1, blz. 68 - 79 en nr. 2, blz. 120 - 131.
  - 14 Nieuw Archief Breukelen-Nijenrode (gemeentebestuur), inv. nr. 203, Ingekomen en uitgaande stukken 1887, nr. 21 V, Gemeenteverslag over 1886: "Sigaren- en tabaks- fabriek J.W. de Bruin, wijk A nr. 115, 43 arbeiders, waarvan 27 volwassen en 16 kinde- ren".
  - 15 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. 825, nr. 1.
  - 16 Hessel Gijsbert de Bruyn, geb. Breukelen-Nijenrode 16.10.1865, woonde aanvankelijk met zijn gezin op het adres Straatweg A 138 (nu nr. 145). In 1895 kocht hij de buitenplaats Vreedenoord, ging daar wonen en bracht zijn sigarenfabriek over naar de voormalige oranjerie. Op 6 april 1904 werd de fabriek door brand verwoest, maar het jaar daarop herbouwd.
  - 17 Nieuw Archief Breukelen-Nijenrode (gemeentebestuur), inv. nr. 209, Ingekomen en uitgaande stukken 1893, Jaarverslag van de gemeente over 1892. Van de 50 werknemers waren er 11 jonger dan 16 jaar, namelijk één van 15, vier van 14, drie van 13 en drie van 12 jaar oud.
  - 18 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. 874, nr. 1.
  - 19 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. 966, nr. 1. Herman de Haas (geb. Breuke-

- len-Nijenrode 24.11.1862, overl. aldaar 24.5.1927) was de oudste zoon van metselaar Cornelis de Haas (geb. Ruwiel 21.4.1833) uit de Dannestraat. Samen met zijn broer Cornelis (geb. 28.7.1866) zette hij het bedrijf van zijn vader voort. Ook zijn oudste zoon Hendrik (geb. 25.9.1886) werd metselaar en vestigde zich in 1911 op het Korenpad. Hermans vrouw Amelia van Zelst (geb. Utrecht 11.10.1855, overl. Breukelen-Nijenrode 1.11.1908) zal samen met haar dochters de sigarenwinkel hebben beheerd.
- 20 In een gesprek op 15.10.1994 vertelde de heer N.J. Koetsveld mij, dat de heer P. Dienes in 1921 de enige eigenaar werd van Metaalwarenfabriek De Vecht. Vreedenoord was aanvankelijk slechts een distributiepunt voor de koffiemolens die in de fabriek van Dienes te Remscheid gemaakt waren. Later kwam ook de produktie in Breukelen op gang onder leiding van de uit Duitsland afkomstige directeur P. Land.
- 21 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. 966, successie i, d.j. 1910 (Hendrik de Haas, metselaar, Adriana, Cornelia, Theodoor en Amelia). Na bijbouw in d.j. 1914 wordt het kadastrnummer C 54 veranderd in C 1726 (Huis en erf, 1 a 15 ca). In d.j. 1921 komt het perceel weer op naam van Herman de Haas, metselaar (art. 1182, nr. 1); in d.j. 1928 door verkoop op naam van Cornelia de Haas en haar zuster Amelia (art. 1366, nr. 1).
- 22 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. 1713, nr. 1.
- 23 Zie H. van Walderveen, 1994. Breukelen, toen en nu. Uitgeverij Matrijs, Utrecht, blz. 26 en 27.
- 24 M.A. Perdon, 1992. Fragmenten uit de geschiedenis van de R.K.-parochie van de H. Johannes de Doper te Breukelen. Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 7, nr. 1, blz. 18 - 29.
- 25 Zie de luchtfoto uit 1926 in Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 8, nr. 4, blz. 174, waarop het kerkdak van de garage nog zichtbaar is.
- 26 Akte nr. 46 uit het Huisarchief Vroeglust, in beheer bij de tegenwoordige eigenaar, de heer W. Bekker, Herenstraat 58 te Breukelen.
- 27 L.J. van der Heyden, 1937. Geschiedenis van de parochie van den H. Johannes den Dooper te Breukelen, [geen naam van uitgever vermeld,] Utrecht, blz. 9 en 10.
- 28 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. 65, nr. 1-5 t.n.v. de Roomsche Catholieke Kerk.
- 29 Wilhelmus Gerhardus van Vuuren, geb. Montfoort 26.4.1829, overl. Breukelen-Nijenrode 12.11.1887. Voor hij in 1866 in Breukelen kwam, was hij hoogleraar in de kerkelijke geschiedenis en het Oude Testament aan het seminarie te Rijsenburg.
- 30 H.J. van Es, 1990. Het klooster Bethlehem te Breukelen. Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 5, nr. 4, blz. 150 - 163.
- 31 Foto vanaf de kerktoren van het schoolterrein voor 1912 in J. van Muiswinkel, 1973. Breukelen en Nieuwer Ter Aa, oude prenten en prentkaarten vertellen verder. Repro-Holland, Alphen aan den Rijn, blz. 27 bovenaan.
- 32 Het Bevolkingsregister Breukelen-Nijenrode vermeldt de namen Maria Catharina Schneiders, geboren Eilendorf 6.5.1841 en Hubertina Pelzer, geb. Baumrath 14.1.1848.
- 33 Hoe het groeide . . . 100 jaar parochiekerk Breukelen. Gedenkboek 1885 - 1985, uitgegeven door het R.K. kerkbestuur.
- 34 Zie H. van Walderveen, 1994, blz. 58.
- 35 Albertus Franciscus Jansen, geb. Bodegraven 6.8.1847, R.C., hoofd der school, vertrekt op 8.1.1897 met zijn vrouw naar Bodegraven.
- 36 Johan Heinrich Jansen, geb. Oud Beierland 4.2.1869, komt 2.3.1897 naar Breukelen, trouwt te Amsterdam op 8.9.1897 met Johanna Maria Godefrooy, geb. Amsterdam 14.1.1873, overl. Breukelen-Nijenrode 30.3.1905. Meester Jansen hertrouwt met Barbara A.A.M. Sandaal, geb. Amsterdam 16.6.1874. Het gezin verhuist in 1912 met zes kinderen naar de nieuwe hoofdenwoning, Straatweg 58a.
- 37 Joannes Wensveen, geb. Nieuwkoop 16.7.1864, R.C., wagenmaker; trouwt Maria Schoonderwoerd, geb. Breukelen 5.10.1860, overl. aldaar 28.8.1926; hertrouwt op 6.1.1928 met Maria Catharina Schnieder, geb. Kampen 25.9.1871, overl. Breukelen-Nijenrode 6.2.1932. Wensveen vertrekt 16.1.1934 naar Emmaweg 33 te Maarssen; hij hertrouwt met Robertha Hendrika Johanna van der Starre, die in 1938 weduwe is. In de Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode worden op naam van Johannes Wensveen en cons., wagenmaker te Breukelen, onder artikel 864, nr. 10-14 in d.j. 1913 bijgeschreven de kadastrale nummers Sectie C nr. 53, 1563, 1571, 1572 en 1573. In d.j. 1914 worden de eerste vier, na gedeeltelijke sloop en herbouw, samengevoegd tot nr. 1727 (huis, werkplaats, garage, schuur en erf, 10 are 86 ca). Zijn werkplaats in de zuidwesthoek van de Nieuw-

- straat werd overgenomen door de wagenmaker George van Riet.
- 38 H.J. van Es, 1993. Geschiedenis van de Gereformeerde Kerk van Breukelen. Stichting Historische Reeks Breukelen en Uitgeverij Verloren, Hilversum, blz. 75.
- 39 Foto van het terrein omstreeks 1935, genomen vanaf de kerktoren, in J. van Muiswinkel, 1973. Breukelen en Nieuwer ter Aa, oude prenten en prentkaarten vertellen verder. Repro-Holland, Alphen aan den Rijn, blz. 27 onder.
- 40 Gerrit van Ekris, geb. Abcoude 3.4.1886, N.H., rijwiel- en automobielreparateur; gehuwd met Trijntje Pel, geb. Wormerveer 23.12.1887; komt op 28.10.1912 met vrouw en 5 kinderen naar Breukelen, Straatweg 146 (later nr. 54, nu nr. 100). Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, d.j. 1923, Gerrit van Ekris, automobielhandelaar, art. 1234, nr. 1 (= kadastrnummer 1871, werkplaats, huis, erf, garage 9 are 6 ca).
- 41 Marinus Johannes Mobach, geb. Breukelen-Nijenrode, 16.8.1905 op het adres Nieuwstraat 2, zoon van boekhandelaar-uitgever P. Mobach. Geïnterviewd te Utrecht op 12.11.1993.
- 42 Bartholomeus Everhardus de Kruyff, geb. Breukelen-Nijenrode 21.9.1898, overl. aldaar 9.4.1955, gehuwd met Petronella Maria Peters, geb. Leiden 20.5.1899. Bart was sluiswachter en werknemer bij G. van Ekris. Hij trouwde in 1925 en werd dat jaar in het Bevolkingsregister ingeschreven als sluiswachter op het adres Straatweg A 147a (later nr. 54b). Zijn vader Gerrit de Kruyff, geb. Breukelen-Nijenrode 3.12.1855, was koperslager-loodgieter. Hij woonde in de Herenstraat 279 (nu nr. 14) boven de winkel van zijn schoonvader Bartholomeus van den Burg en had zijn werkplaats in de Achterstraat nr. 122 (vernummerd tot Brugstraat 3). Bart nam later het loodgietersbedrijf van zijn vader over.
- 43 Cornelis van Ekris, geb. Breukelen-Nijenrode 8.6.1918, overl. Breukelen 1972; geh. met H.C.M. van Schaick, geb. Loenen.
- 44 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. 1424, nr. 2, t.n.v. Jean Baptist Jozeph Pijpers, winkelier te Breukelen: kadastrnummer 1937, huis en erf, 1 are 50 ca. Zijn zoon Gerard Pijpers, geb. Breukelen-Nijenrode 26.3.1910, was huisschilder en vestigde zich in dit huis Straatweg 96, dat in 1954 kadastraal op zijn naam kwam. Vader J.B.J. Pijpers, geb. Woerden 16.8.1879, had zich op 2.6.1909 als kruidenier en keuensnijder gevestigd op het adres Kerkstraat A 95 (later nr. 22) op de hoek van de Wijde Steeg. Op de andere hoek van die steeg was de kruidenierswinkel van L.L. van 't Nederend, Kerkstraat 20.
- 45 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. 1955, nr. 1.
- 46 H.J. van Es, 1993. Geschiedenis van de Gereformeerde Kerk van Breukelen, blz. 80, 82, 97, 99, 111, 113 en 290.
- 47 Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. 1333, nr. 1.
- 48 Henricus Bernardus van den Bergh, drogist, geb. 1.3.1895, gehuwd met Johanna Denzler, geb. 2.12.1902. Kadastrale legger Breukelen-Nijenrode, art. 1946, nr. 1 en 2; Sectie C nr. 1938 (= huis, tuin 5 are) en nr. 2043 (= water 55 ca).
- 49 Zie noot 13 en H.J. van Es, 1990. De kaasmarkt in Breukelen (3). Tijdschrift Historische Kring Breukelen, jaargang 5, nr. 3, blz. 88 - 96, in het bijzonder blz. 90.